

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ДОЗВІЛЛЯ ЯК СКЛАДОВА ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ: ДОСВІД КАНАДИ

Мета роботи – дослідити еволюцію державної політики Канади щодо захисту національної культури в її дозвілльовому вимірі шляхом вирішення таких завдань: проаналізувати безпекову складову дозвілльових практик, розглянути еволюцію ставлення держави до сфери дозвілля в Канаді, виявити закономірності змін у державній політиці Канади щодо сфери дозвілля та проаналізувати її сучасний стан. **Методологія дослідження** полягає в застосуванні загального наукового принципу об'єктивності; аналітичного, культурологічного та компаративного методів у дослідженні державної політики Канади та її комплексних програм щодо підтримки національних культурно-дозвілльових індустрій, а також екстраполяції подібної проблематики до українських умов як апробованого досвіду із захисту національного культурного середовища. **Наукова новизна** дослідження полягає в актуалізації позитивного досвіду державної політики Канади щодо забезпечення підтримки сучасного розвитку сфери дозвілля та можливостей застосування такої моделі в Україні в умовах російської культурної експансії (фактично збройної агресії) для захисту та нормалізації функціонування національного культурного середовища, зокрема сегмента культурно-дозвілльової діяльності. **Висновки.** Ретроспективний та сучасний аналіз становлення культурної політики Канади в дозвілльовій сфері показує, що ця сфера державної управлінської діяльності є складним комплексом законодавчих, фінансових та організаційних заходів, здійснюваних для підтримки створення і розповсюдження канадського культурного продукту, заохочення виробника і споживача культурних послуг та дозвілльових практик до функціонування канадських культурних індустрій з національним контентом. Зважаючи на спорідненість та складність умов існування вітчизняних культурних індустрій, недостатню увагу до цього сектора з боку державних органів влади та управління, вбачається актуальним вивчення досвіду Канади щодо забезпечення державної політики у сфері національних культурних індустрій з метою практичної реалізації в Україні її загальної управлінської моделі та принципів втілення.

Ключові слова: державна політика у сфері культури, дозвілля, національна безпека, Канада, культурні індустрії.

Любченко Оксана Николаевна, кандидат культурологии, старший преподаватель Киевского национального университета культуры и искусств

Государственная политика в сфере досуга как составляющая защиты национальной культуры: опыт Канады

Цель работы – исследовать эволюцию государственной политики Канады по защите национальной культуры в ее досуговом измерении путем решения таких задач: проанализировать составляющую безопасности досуговых практик, рассмотреть эволюцию отношения государства к сфере досуга в Канаде, выявить закономерности изменений в государственной политике Канады относительно сферы досуга и проанализировать ее современное состояние. **Методология исследования** заключается в применении общего научного принципа объективности; аналитического, культурологического и сравнительного методов в исследовании обеспечения государственной политики Канады и ее комплексных программ по поддержке национальных культурных досуговых индустрий, а также экстраполяции подобной проблематики к украинским условиям как апробированного опыта по защите национальной культурной среды. **Научная новизна** исследования заключается в актуализации позитивного опыта государственной политики Канады по обеспечению поддержки современного развития сферы досуга и возможностей применения такой модели в Украине в условиях российской культурной экспансии (фактически вооруженной агрессии) для защиты и нормализации функционирования национальной культурной среды, в том числе сегмента культурно-досуговой деятельности. **Выводы.** Ретроспективный и современный анализ становления культурной политики Канады в досуговой сфере показывает, что эта сфера государственной управленческой деятельности представляет собой сложный комплекс законодательных, финансовых и организационных мероприятий, осуществляемых для поддержки создания и распространения канадского культурного продукта, поощрения производителя и потребителя культурных услуг и досуговых практик в функционировании канадских культурных индустрий с национальным контентом. Обращая внимание на родство и сложность условий существования отечественных культурных индустрий, недостаточность внимания к этому сектору со стороны государственных органов власти и управления, представляется актуальным изучение опыта Канады по обеспечению государственной политики в сфере национальных культурных индустрий в целях практической реализации в Украине общей управленческой модели и принципов ее воплощения.

Ключевые слова: государственная политика в сфере культуры, досуг, национальная безопасность, Канада, культурные индустрии.

Lubchenko Oksana, Candidate of Cultural Studies of the department of cultural and leisure activities, Senior Lecturer Kyiv National University of Culture and Arts

State policy in the sphere of leisure as a component of the protection of national culture: experience of Canada

Purpose of the article is to investigate the evolution of Canada's national policy for the protection of national culture in its leisure dimension by solving the following tasks: to analyse the content of safety of leisure practices, to consider the evolution of the state's relations with the leisure sphere in Canada, to reveal a change of patterns in Canada's public policy regarding leisure and to study its current state. The **methodology** of the research consists in application of general scientific principle of objectivity, analytical, cultural and comparative methods in researching the public policy in Canada and its integrated programs on supporting national cultural leisure industries, and extrapolating such problems to Ukrainian conditions as tested experience on protection of the national cultural environment. The **scientific novelty** of the research is the actualization of the positive experience of Canada's public policy in providing

support for modern development of leisure and the possibilities of using such a model in Ukraine under the conditions of Russian cultural expansion (and, in fact, armed aggression) for protection and normalization of the functioning of the national cultural environment. **Conclusions.** Retrospective and modern analysis of the development of the cultural policy of Canada in the leisure sector shows that this area of public management is a complex set of legislative, financial and organizational measures in order to support the creation and dissemination of Canadian cultural product, to encourage a producer and a consumer of cultural services and leisure practices in the functioning of Canadian cultural industries with national content. Drawing attention to the similarity and complexity of the conditions for the existence of domestic cultural industries, the lack of attention to this sector by government authorities and management, it seems relevant to study Canada's experience in providing public policy in the field of national cultural industries in order to implement in practice general management model and principles of its implementation in Ukraine.

Keywords: state policy in the sphere of culture, leisure, national security, Canada, cultural industries.

Проблема дозвілля й трансформації дозвіллевих практик у сучасних умовах не випадково є на сьогодні однією з найактуальніших – і не лише через те, що дозвілля є складним за своїм комунікативним змістом об'єктом наукової уваги для культурології або інших напрямів гуманітаристики – соціології, психології, педагогіки чи філософії. Перманентне зростання інтересу до феномена дозвілля з боку гуманітарних наук, що спостерігається в останні десятиліття, викликано тими фундаментальними змінами в структурі людського буття, що їх породжують глобалізаційні процеси, поєднані з експонентним збільшенням техніко-технологічних можливостей людства, які, вторгаючись у буденне життя людини, її побут, виробничу й дозвіллеву сферу, вже сьогодні мають непрогнозовані наслідки.

Транспарентність кордонів сучасних культурних ареалів, інтенсифікація інформаційного обміну і зняття часово-просторових обмежень в обміні культурними зразками, моделями, практиками, зміна структури самого людського буття і у сфері детермінованості (виробничій і соціальній), й у сфері самодетермінації, пов'язаної передусім з використанням вільного часу, призводять, як справедливо показує Е. Тоффлер [15; 16], до конвергенції цих раніше протиставлених сфер і взаємопроникнення виробничих і дозвіллевих практик. "Найважливішою рушійною силою в розвитку індустрії дозвілля" називає І. Петрова "технологічні досягнення людства, що дозволили реалізувати нові, раніше нереальні види дозвілля та розваг, а також зробили їх безпечними для використання. Технологічні досягнення дозволяють людині досить швидко та якісно поглиблювати свої знання, знайомитись з культурою інших народів світу..." [12, 90-91]. Характеризуючи тенденції в трансформації дозвілля в умовах глобалізації, І. Петрова відносить до них: "перерозподіл ресурсу часу (робочого та вільного), а, отже, й зміни у пропорційності та взаємозалежності професійно-трудової і культурно-дозвіллевої діяльності; неповна зайнятість, скорочення робочого тижня, збільшення відпускнуго періоду; сприйняття сфери дозвілля як джерела нових робочих місць; зміни в структурі дозвілля та в змісті дозвіллевого програмного забезпечення; плюралізм форм дозвіллевої та рекреаційної сфери" [11, 10]. Усе це перетворює дозвілля, по-перше, на антропологічно значущий складник і, по-друге, на елемент економічного життя країн, джерело отримання вагомого прибутку й зростання добробуту держав.

Водночас у сучасних країнах проблема дозвілля стає державно значущою і дедалі більше привертає увагу фахівців державного управління у сфері культури. І то не лише через комерційні можливості індустрії дозвілля, а й тому, що дозвіллеві практики, виконуючи рекреаційну та андрагогічну, освітнянську функції, здійснюють відчутний вплив на формування культурного довілля й сутнісних ознак самої людини і за певних умов можуть бути використані як знаряддя культурної експансії з боку інших держав.

Цією обставиною довгий час нехтувала (а почасти нехтує й зараз) українська влада, що не в останню чергу спричинило виникнення ціннісного розколу України [8], а, зрештою, уможливило конфлікт на Сході країни та російську військову агресію. "Трагічні події на Сході України, – зазначає Т. Метельова, – визрівали і провокувалися в тому числі антидержавною і антиукраїнською державною культурною політикою, за якої інтервенція культурних кодів була безперешкодною, а на сході України – і безальтернативною. І в цьому сенсі відповідна культурна політика держави є одним з найпотужніших безпекових чинників" [8, 113]. Іншими словами, проблема дозвілля є на сьогодні складником більш широкої – безпекової проблематики, пов'язаної із захистом національної культури, що вповні усвідомлюється і науковими, і політичними колами провідних держав світу.

Для України ж досвід країн, в яких ставлення до дозвілля є серйозним і державницьким, які здійснюють кроки для захисту свого культурного середовища й можливостей культурної і національної самоідентифікації її громадян, цей досвід у контексті сучасних викликів, що виникли перед нашою країною, є неоціненним. Однією з найяскравіших моделей ставлення до дозвілля й дозвіллевих практик як безпекового чинника, моделей, гідних наслідування, є канадська. "Сучасний глобалізований світ характеризується постійним зростанням загрози національній самобутності багатьох країн внаслідок наступу американської масової культури, – пише в цьому зв'язку Осташ. – Особливо гостро ця проблема стоїть для Канади, що є безпосереднім сусідом Сполучених Штатів і становить з ними мовно-історичну спільність" [10, 524]. Автор робить висновок, що досвід Канади стане у пригоді всім державам, що "прагнуть мінімізувати американський культурний вплив". На нашу думку, корисність канадського досвіду є значно більшою – його врахування та вироблення на його основі й застосування засобів державного захисту власної культури є потрібним для країн, що перебувають у ситуації потужного зовнішнього культурного впливу, зокрема й для України, що й досі зазнає деструктивного культурного тиску з боку Росії.

На жаль, в Україні канадським практикам дозвілля та їхньому захисту з боку держави приділялося мало уваги. Певною мірою ця проблематика побіжно відображена в контексті досліджень зі всесвітньої історії (М. Бессонова), філософських (Т. Метельова) та політологічних (В. Богатирець, Ю. Бондар, В. Макар) досліджень. Доволі ґрунтовний огляд державної підтримки культурних індустрій у Канаді та опис основних форм і принципи державної політики у цій сфері здійснено в роботах історика О. Кузьмука [7] та політолога Н. Осташ [10]. У галузі ж культурології до канадського досвіду деякою мірою зверталися І. Петрова та О. Гриценко. Однак жодної спеціальної культурологічної роботи в Україні, присвяченій цій проблематиці, не виходило.

Однак, що прикметно, саме канадський досвід покладено в основу проекту Закону України "Про національний культурний продукт", внесеного Міністерством культури України до Верховної Ради ще 2007 року та прийнятого за основу в червні 2011 року та, на жаль, далі цілковито забутого. У преамбулі цього законопроекту справедливо вказано і на значущість дозвіллевих практик та його безпекову й захисну щодо національної культури та національної ідентифікації роль: "Цей закон... спрямований на збереження і розвиток національної культурної і мистецької традиції, формування міцної національної мовно-культурної ідентичності та патріотизму громадян України, захист культурної самобутності й суверенності України в умовах глобалізації через забезпечення цілісності національного інформаційно-культурного простору та повноструктурності національної культури, через підтримку розвитку національних культурних індустрій та сприяння творчості українських митців і діячів культури, через задоволення й заохочення розвитку творчих, духовних, дозвіллевих потреб громадян України" [3].

Відтак зрозуміло, що звернення до канадської моделі трансформації й сучасного розвитку сфери дозвілля, є сьогодні на часі і становить наукову проблему для культурологів і не лише для них.

Мета цієї статті – дослідити еволюцію державної політики Канади у щодо захисту національної культури в її дозвіллевому вимірі, що зумовлює розв'язання наступних завдань: проаналізувати безпековий складник дозвіллевих практик; розглянути еволюцію ставлення держави до сфери дозвілля в Канаді; виявити закономірності змін у державній політиці Канади щодо сфери дозвілля та оглянути її сучасний стан.

Сфера дозвілля є предметом глибоких наукових розвідок представниками різних наукових галузей і в самій Канаді. Так, психологічні аспекти дозвілля розглядає Г. Сельє, який виділяє як провідні його рекреаційну та адаптаційну функції, надаючи перевагу останній. Саме дозвілля, за Г. Сельє, є сферою самовираження та розвитку творчого потенціалу людини. А в конвергенції дозвілля й роботи, сфер самодетермінації і детермінації учений вбачає можливості розв'язання гострого нині конфлікту між ними [13].

Безпосередньому вивченню структури й змісту дозвіллевих практик у різних категорій населення присвячено праці канадських вчених В.Л. Ендрюса, П.Дж. Бретт-Макліна, В. Шевальє, Ф. Ле Манка, М. Сімоні, А.Дж. Паддефатта та ін.

Р.А. Стеббінс – президент канадської Асоціації соціології та антропології (1988-1989 рр.), президент Федерації соціальної науки Канади (1991-1992), віце-президент Канадської асоціації для досліджень дозвілля (1993-1996) і провідний науковий співробітник Всесвітньої Академії відпочинку (з 2010 р.), прогножуючи можливість кризових явищ у сфері дозвілля внаслідок збільшення вільного часу і зменшення робочого в найближчому майбутньому, докладно аналізує структуру дозвілля, виділяючи дві основні його форми – серйозне та звичайне [25]. Серйозне дозвілля Р. Стеббінс визначає як "стійкі заняття любителя ((*amateur, hobbyist*) або учасника громадської (само) діяльності – волонтера, що захоплюють людину численними можливостями і властивою їм комплексністю". Несерйозне або звичайне дозвілля "пропонує зазвичай набагато менше можливостей, набагато більш просте за структурою і рідко коли передбачає досконалість виконання" [14, 66]. На шляху трансформації дозвілля особистості у бік зростання її професіоналізму та вдосконалення навичок, тобто на шляху злиття дозвілля з продуктивною діяльністю, особистість проходить такі етапи: від дозвілля як хобі через дозвілля як аматорство до дозвілля як волонтерства.

Економічний вимір індустрії дозвілля в її найскладнішій формі волонтерської діяльності розглянуто в роботах Д. Росса [23], дослідження якого виявили серед іншого, що такий вид соціально значущого дозвілля, як волонтерство, приносить людині задоволення і дає максимальні можливості для самореалізації, а також створює окремий сектор просьюмеристської економіки ("prosumer" economics – термін Е. Тоффлера), де цілковите злиття виробництва й дозвілля створює додаткову вартість у масштабах суспільства. З урахуванням неоплачуваної праці волонтерів такий некомерційний сектор здійснює вагомий внесок в економіку країни й виробляє 8,6% національного ВВП Канади [4, 118]. Частка ж неоплачуваної праці волонтерів у ВВП цієї країни, за даними О. Ізраелян, сягає майже 2%, а кількість організацій, чия волонтерська діяльність за економічною класифікацією належить до благодійних, становить близько 80 тисяч [5, 16]. Загалом сфера культурних індустрій Канади виявляє стійку позитивну динаміку розвитку й відзначається збільшенням кількості зайнятих у ній аж з 70-х рр. ХХ ст.: так, за десять років (з 1971 до 1981 рр.) кількість працівників у сфері культури зросла на 74%, у той час як цей середній показник по країні в цілому сягає 39% [26]. 2007 р. кількість зайнятих робочих місць у сфері культури становила 1,1 млн., частка виробленого ними у ВВП становила 3,8% [20]. Така динаміка спостерігається і у подальшому: лише за 2013 рік відбувся приріст кількості працюючих у сфері культури на понад 33 тис. осіб [6].

Слід у цьому контексті зазначити, що в канадській статистиці [24] ще у 80-х рр. минулого століття розроблено класифікацію, де дозвіллеву волонтерську діяльність згруповано за сімома типами: догляд за особами будь-якого віку, освіта (обслуговування та надання допомоги в рамках шкільної

системи і поза нею), соціальне забезпечення (охорона дитинства, сімейне консультування, корекція поведінки), дозвільні послуги (надаються спортивними і неспортивними асоціаціями), служба в релігійних організаціях, участь у громадських справах (захист інтересів, робота в професійних та інших організаціях) і в політичних акціях. Як зазначає вже згаданий Р. Стеббінс, визначальною особливістю волонтерської форми дозвілля є виникнення "групового соціального світу", формування стійкої локальної групи, яка тривалий час задовольняє істотні спільні інтереси і має специфічний спосіб життя. Цей спосіб життя формує локальну ідентичність яка може залишатися додатковою до культурної ідентичності в цілому, а може вступати з нею в конфлікт, сприяти чи заважати соціальній інтеграції.

У такій потенційній можливості конфлікту ідентифікацій криється небезпека соціальної деструкції, адже ідентичність формується через "усвідомлення і переживання особистістю належності до певної спільноти", що "забезпечено спільністю ціннісно-символічного простору цієї спільноти" [9, 199]. І саме тому захист національного культурного середовища від зовнішніх експансій, що можуть провокувати соціальну дезінтеграцію і перешкоджати підтримуванню суспільної злагоди й гармонії, був для Канади, що зазнавала такої експансії з боку великого й економічно потужного сусіда – США, визнаним пріоритетом у галузі культурної політики держави.

Що ситуація у взаєминах між Канадою й США в її гуманітарному і, вужче, культурному вимірі вельми нагадує відносини України й Росії, якими вони були до 2014 р., свідчить такий факт: згідно з результатами спільного американсько-канадського соціологічного дослідження, 2004 р. половина канадців вважали Америку своїм найближчим другом, тоді як канадців вважали своїми друзями лише 20% американців. Водночас близько двох третин громадян США висловлювали переконаність у тому, що канадці нічим від них не відрізняються [18, 2], тоді як переважна більшість канадців мали чітку власну національну ідентифікацію.

Однією з найбільших небезпек для канадської культури тривалий час була експансія американської мас-культури, що у перспективі могла похитнути самоідентифікацію канадців. У 70-80-х років ХХ ст. купівля прав на трансляцію вже готового американського телевізійного продукту була економічно вигіднішою, ніж створення власного національного (у середині 1970-х рр. телевізійні рейтинги показували, що більшість канадців віддавали перевагу американським шоу на шкоду канадській телепродукції – у рейтингу телепрограм дві найпопулярніші канадські посіли лише 17-те та 18-те місця [22, 30]).

Ще гіршою була ситуація у сфері забезпечення дозвіллевих потреб у галузі продукування друкованої продукції – книжок та журналів. У 80-ті рр. ХХ ст. на книжковому ринку домінували видавництва інших країн, не лише США, які, звісно, домінували, а й Великої Британії та Франції. Собівартість національної книжки значно перевищувала закордонну, дистриб'юторська мережа також опинилася в руках іноземних компаній. "У 1985 році частка, що припадала на іноземних видавців і книго розповсюджувачів, досягла майже 60 відсотків доходів від продажу книжок на канадському ринку" [2, 3].

Державна політика Канади щодо захисту національного культурного простору, що посилювалася з 70-х рр. ХХ ст., здійснювалась у двох основних напрямках: "протекціоністському", спрямованому на заохочення створення канадського культурного продукту та підтримку національних культурних індустрій, та власне "культурницькому", завданням якого було створення сприятливих умов для їх розповсюдження – донесення канадського контенту до споживача культурних послуг.

Протекціоністський напрям у сфері книговидавництва результувався у прийнятті федеральної програми розвитку книговидавничої сфери, а 2001 року – й національної програми "Завтра розпочинається сьогодні", в якій видавничу галузь було визнано пріоритетною. З 1998 року почала діяти "Програма надання позик для канадських книговидавців і розповсюджувачів книжок", в якій поєдналися обидва напрями – крім преференцій книговидавцям у виробленні культурного продукту, було задіяно й механізми непрямої допомоги у вигляді пільгових поштових тарифів на перевезення та розповсюдження друкованої продукції канадських видавців, сфери оподаткування. Унаслідок здійснених протекціоністських заходів на початок 2000-х рр. закордонна англо- й франкомовна книжка була істотно потіснена з ринку країни, а канадські книговидавці зайняли понад 95% книжкового ринку.

На другому напрямі, пов'язаному з певним законодавчим примусом до надання преференцій національному культурному продукту, було запроваджено механізм квотування – встановлення обов'язкових норм присутності канадського контенту на радіо, телебаченні й інших видах культурних індустрій. Уперше норма щодо "канадського контенту" для канадського телебачення на рівні 45 % була визначена ще в Законі про мовлення 1958 р. 1971 р. новою системою правил щодо "канадського контенту" запроваджено якісні та кількісні параметри вимірювання національного культурного продукту – так звана система MAPL (аббревіатура складена від перших літер показників: M – music, A – artist, P – performance, L – lyrics), згідно з якою вимірюванню підлягає наявність канадського походження музики, її виконавців, місця виступів та канадського тексту (лірики). Відтак у 1980-х рр. відсоток музики канадського походження, що мала бути присутньою в ефірі, для радіостанцій збільшився до 30 % (з 1971 р. він становив 25 %), з 1999 р. для нововиниклих радіостанцій, що отримували ліцензії на мовлення, його підвищено до 35 % [21, 12]. Етнічні радіостанції мають забезпечувати трансляцію не менше 7% канадських музичних передач, які виходять в ефір щотижня.

Для телебачення навіть у 1970-х рр. ця ж норма становила 60%, при цьому 50% – у прайм-тайм (з 18.00 до опівночі). З 2011 р. для приватних телеканалів норми було дещо знижено – до 55% щорічного національного контенту, однак для державного телемовника Сі-Бі-Сі вони залишилися без змін – 60% [17]. В основу критеріїв визначення національного походження культурного продукту, що демонструється на телебаченні, покладено ознаку громадянства його виробників: канадцами мають

бути режисер телепрограми і основний склад творчої групи. Крім того, 75 % вартості наданих послуг і витрат на підготовчому та заключному етапах мають надходити фізичним або юридичним особам, зареєстрованим у Канаді (резидентам). Канадська держава підтримує й кінопродукцію "канадського змісту" та стимулює її податковими пільгами. Унаслідок цього обсяг національної кінопродукції, попри потужну конкуренцію з боку південного сусіда, за останні 10 років зріс у два рази.

Однією з форм захисту та підтримки культури в цілому й культурних індустрій у сфері дозвілля, зокрема, є формування спеціальних фондів. З метою забезпечення фінансування національних виробників у галузі книжкового та журнального видавництва, звукозапису, випуску кіно- і відеопродукції та мультимедіа було засновано Фонд розвитку індустрій культури – ще 1990 р. 1995 р. задля сприяння виробництву і трансляції канадських телевізійних програм засновано Фонд кабельної продукції [19]. У 1996 р. уряд держави ініціював створення Канадського Фонду телевізійного та кабельного виробництва (який пізніше змінив назву на Канадський фонд телебачення), у 1998 р. – Канадського нового фонду медіа, метою якого було стимулювання розвитку інтерактивного цифрового контенту. 2010 р. з метою ефективнішої підтримки виробників телевізійного та цифрового медіа-контентів Канадський фонд телебачення та Канадський новий фонд медіа об'єднано в Канадський фонд медіа [20], якому з 2011 р. на постійній основі надається фінансова підтримка з боку з боку федерального уряду Канади. Уряд також підтримує Національне правління фільму Канади (National Film Board of Canada) та його засоби обслуговування виробництва.

У боротьбі з експансією культурних індустрій – книговидавництва, теле- й радіопрограм, кінопродукції тощо виробництва Сполучених Штатів Америки, а також Великої Британії й Франції, Канада спромоглася захистити свій культурний простір, а "завдяки продуманій політиці у видавничій сфері зуміла створити захищений і водночас один із найвідкритіших національних книжкових ринків, перетворити видавничу галузь на провідну в структурі економіки Канади" [2, 2.]. Не меншими на сьогодні є успіхи і в захисті інших культурних індустрій.

З посиленням глобалізаційних процесів і поширенням інновацій у сфері інформаційних технологій до згаданих вище напрямів додалися заходи зі стимулювання сучасних інновацій у системі масової комунікації [1, 300-303]. З середини 1990-х рр. і по сьогодні велику увагу приділено державному регулюванню цього сегменту культурних індустрій. Наразі втілюється в життя ідея створення Канадської інформаційної магістралі, завданнями якої є сприяння інноваціям, інвестиціям та розвитку нових послуг у сфері дозвілля, створення нових робочих місць, реалізація економічних і соціальних переваг для громадян Канади, що уможливить їхню активну участь у створенні та функціонуванні інформаційного суспільства, тощо.

Підсумовуючи, слід зазначити, що культурна політика Канади в дозвілєвій сфері є складним комплексом законодавчих, фінансових і організаційних заходів, здійснюваних для підтримки створення і поширення канадського культурного продукту, заохочення виробника й споживача культурних послуг і дозвілєвих практик до функціонування канадських культурних індустрій з національним контентом. Такий досвід, що довів свою ефективність, є вкрай значущим для України.

Література

1. Бессонова М.М. Політика підтримки власного культурного продукту: канадський контент та досвід для України / М.М. Бессонова // Наукові праці історичного факультету ЗНУ. – Вип. XXXI. – Запоріжжя: ЗНУ, 2011. – С. 299-304.
2. Бондар Ю.В. Підтримка книговидавництва – умова формування національного інформаційного простору // Віче. – 2008. – № 12. – С. 2-4.
3. Закон України "Про національний культурний продукт" Проект доповнений і виправлений, станом на 10.05.08. // Українська правда. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://blogs.pravda.com.ua/authors/473c34a92fee4/487755f274987/>.
4. Израелян Е.В. Диалог государства и общественности: опыт Канады. – Москва: Институт США и Канады РАН, 2006. – 145 с.
5. Израелян Е.В. Особенности модели некоммерческого сектора Канады // Международная конференция "Некоммерческий сектор: экономика, право и управление", ГУ-ВШЭ, 24-25 мая, 2007. – 138 с.
6. Канада: количество занятых выросло больше прогнозов экспертов // TeleTrade. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.teletrade.ru/analytics/news/3312457>.
7. Кузьмук О.С. Державна підтримка культурних індустрій: досвід Канади / Олексій Кузьмук // Стратегічні пріоритети. – № 4 (9). – 2008. – С. 70-76.
8. Метельова Т.О. Інформаційна безпека України в контексті європейських здобутків: досвід минулого і поточні завдання // Модернізація і безпека розвитку в умовах глобалізації: зб. наук. праць / За заг. ред. д.політ.н., проф. Зернецької О.В. / Метельова Т.О. – К.: ДУ "Інститут всесвітньої історії НАН України", 2016. – С. 101–114.
9. Метельова Т.О. Національна ідентифікація в українському та європейському вимірах // Україна в Європі: контекст міжнародних відносин / за редакцією д. і. н., проф. АІ Кудряченка / Метельова Т.О. – К.: Фенікс, 2011. – С. 118–129.
10. Осташ Н. Асиметрія канадсько-американських відносин у гуманітарній сфері / Н. Осташ // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : Наук. вісник: зб. наук. праць. Вип. 37 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Українська АН ; [голов. ред. В. М. Вашкевич]. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – С. 524-531.
11. Петрова І.В. Організація культурно-дозвілєвої діяльності клубів у країнах Західної Європи та США : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06 / Петрова Ірина Владиславівна. – К., 2000. – 197 с.
12. Петрова І.В. Сутність та особливості становлення індустрії дозвілля / І.В.Петрова // Культура і сучасність. – К.: Міленіум.–2009. –№ 2.–С.87–92.
13. Селье Г. Работа и досуг [Електронний ресурс] / Ганс Селье // Стресс без дистресса. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.psychology.vuzlib.net/book_o141_page_9.html.
14. Стеббинс Р.А. Свободное время: к оптимальному стилю досуга: (Взгляд из Канады) // Социс. – М., 2000. – № 7. – С. 64-72.

15. Тоффлер Э. Третья волна : [пер. с англ.] / Э. Тоффлер. – М. : ООО "Фирма Изд-во АСТ", 1999. – 784 с.
16. Тоффлер Э. Революционное богатство / Элвин Тоффлер, Хейди Тоффлер. – М. : АСТ : АСТ МОСКВА, 2008. – 569 с.
17. Broadcasting Regulatory Policy CRTC 2011-288. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.crtc.gc.ca/eng/archive/2011/2011-288.htm>.
18. Canada – U.S. Relation: Report. – Montreal, QC: Lager Marketing, 2003. – 10 p.
19. CMF History. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.cmf-fmc.ca/about-cmf/overview/cmf-history/>.
20. Federal Government Policy on Arts and Culture (Background Paper), 2013. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.lop.parl.gc.ca/Content/LOP/ResearchPublications/2008-41-e.pdf>
21. LeBlanc L. New Canadian Acts wait out Q4 congestion / Larry LeBlanc // Billboard Magazine – 2005. – Vol. 117. – No 33. – August 13. – 12 p.
22. Popularity of U.S. TV Fare Nettles Canada Nationalists // Sarasota Herald Tribune [Электронный ресурс] – 1975. – December 1. – P. 30. – Режим доступа: <http://news.google.com/newspapers?nid=1755&dat=19751201&id=gAEkAAAAIbAJ&sjid=KmcEAAAAIbAJ&pg=5042,316500>.
23. Ross D.P. Economic Dimensions of Volunteer Work in Canada, completed under contract for the Department of the Secretary of State, Ottawa, January 1990.
24. Statistics Canada. An Overview of Volunteer Workers in Canada. Cat. no. 71-530. Ottawa, ON: Minister of Supply and Services, Government of Canada, 1980.
25. Stebbins R.A. Amateurs, Professionals and Serious Leisure. Montreal, QC and Kingston, ON: McGillQueen's University Press, 1992.
26. The arts and Canada's cultural policy, 1999. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.lop.parl.gc.ca/content/lop/researchpublications/933-e.htm>.

References

1. Bessonova, N.N. (2011). Policy support its cultural product: Canadian content and experience for Ukraine. *Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu ZNU*, XXXI, 299-304 [in Ukrainian].
2. Bondar ,Y. (2008). Support for book publishing – the condition of the formation of the national information space. *Viche*, 12, 2-4 [in Ukrainian].
3. The Law of Ukraine "On national cultural product" project supplemented and amended (2008). *Ukrainska pravda*. Retrieved from <http://blogs.pravda.com.ua/authors/473c34a92fee4/487755f274987/> [in Ukrainian].
4. Israelyan, E.V. (2006). Dialogue between the state and the public: the Canadian experience. *Moskva: Institut SShA i Kanady RAN* [in Russian].
5. Israelyan, E.V. (2007) Features of the model of the non-profit sector of Canada. International Conference "Non-profit Sector: Economics, Law and Governance", SU-HSE, May 24-25, 2007 [in Russian].
6. Canada: the number of employees has increased in the frame more predictions of experts. *TeleTrade*. Retrieved from <http://www.teletrade.ru/analytics/news/3312457> [in Russian].
7. Kuzmuk, A.S. (2008). State support cultural industries: the Canadian experience. *Stratehichni priorityty*, 4(49), 70-76 [in Ukrainian].
8. Metel'ova T.O. (2016) Information security of Ukraine in the context of European achievements, experience and current job. *Modernization and security development in the context of globalization: Coll. Science. Papers*, pp.101-114, K.: DU "Instytut vsesvitnoi istorii NAN Ukrainy" [in Ukrainian].
9. Metel'ova T.O. (2011) National identification in Ukrainian and European dimensions. *Ukraine in Europe: the context of international relations*. pp.118-129 K.: DU "Instytut vsesvitnoi istorii NAN Ukrainy" [in Ukrainian].
10. Ostash, N. (2010) Asymmetry Canada-US relations in the humanitarian sphere. *Hileia. Istorychni nauky. Filosofski nauky. Politychni nauky*, 37, 524-531 [in Ukrainian].
11. Petrova, I.V. (2000). Organization of cultural and leisure activity clubs in Western Europe and the US. Extended abstract of candidate's thesis. K. [in Ukrainian].
12. Petrova, I.V. (2009). The essence and peculiarities of the leisure industry. *Kultura i suchasnist*, 2, 87-92 [in Ukrainian].
13. Selje, G. Work and leisure. Stress bez distressa. Retrieved from http://www.psichology.vuzlib.net/book_0141_page_9.html [in Russian].
14. Stebbins, R.A. (2000). Free time: to the optimal leisure style: (A look from Canada). *Socis*, 7, 64-72 [in Russian].
15. Toffler, E. (1999). *The Third Wave*. M.: ООО "Фирма Изд-во АСТ" [in Russian].
16. Toffler, E. (2008). *Revolutionary Baganism*. M. : АСТ : АСТ МОСКВА [in Russian].
17. Broadcasting Regulatory Policy CRTC 2011-288. Retrieved from <http://www.crtc.gc.ca/eng/archive/2011/2011-288.htm>. [in English].
18. Canada – U.S. Relation: Report (2003). Montreal, QC: Lager Marketing [in English].
19. CMF History. Retrieved from <http://www.cmf-fmc.ca/about-cmf/overview/cmf-history/> [in English].
20. Federal Government Policy on Arts and Culture (Background Paper) (2013). Retrieved from <http://www.lop.parl.gc.ca/Content/LOP/ResearchPublications/2008-41-e.pdf> [in English].
21. LeBlanc, L. (2005). New Canadian Acts wait out Q4 congestion. *Billboard Magazine*, 117 (33), 1-12 [in English].
22. Popularity of U.S. TV Fare Nettles Canada Nationalists (1975). *Sarasota Herald Tribune*. Retrieved from <http://news.google.com/newspapers?nid=1755&dat=19751201&id=gAEkAAAAIbAJ&sjid=KmcEAAAAIbAJ&pg=5042,316500> [in English].
23. Ross, D.P. (1990). *Economic Dimensions of Volunteer Work in Canada*, completed under contract for the Department of the Secretary of State. Ottawa [in English].
24. Statistics Canada. An Overview of Volunteer Workers in Canada (1980). ON: Minister of Supply and Services, Government of Canada, 71-530 [in English].
25. Stebbins, R.A. (1992). *Amateurs, Professionals and Serious Leisure*. Montreal, QC and Kingston. ON: McGillQueen's University Press [in English].
26. The arts and Canada's cultural policy (1999). Retrieved from <http://www.lop.parl.gc.ca/content/lop/researchpublications/933-e.htm> [in English].

Стаття надійшла до редакції 06.04.2017 р.